

POSUDEK PROF. MILANA BALABÁNA

NA DIPLOMOVOU PRÁCI MATĚJE HÁJKA

SEHNSUCHT v pojetí C.S. Lewise

Diplomová práce (DP), jejímž vedoucím je P.Hošek, Th.D, přijatá 24.5.2006 (č.j. 6/06 Trojanová), datovaná květnem 2006, s originálním „Děkuji“ (s.3), má celkem 54 stran, včetně bibliografie (s.52-54). V bibliografii uvedena dosti dlouhá řada Lewisových spisů, zvláště pokud vyšly v češtině, v ostatní literatuře především Barfield (neuveden Charles Williams, ačkoliv je už v osnově - III.B. označen za jednoho ze dvou podněcovatelů Lewisova myšlení), z religionistů zde figurují Eliade, Otto, Stahl, z českých Heller, Hošek, Štampach, z filosofů je zastoupen (nepočítáme-li samotného Lewise) jen M.Buber; jsou tu i Lewisovi biografové(Wellman, Wilson), důležité místo tu má Tolkien, co do typu literatury ideově epický souběžník Lewisův. Díla jednající speciálně o mýtu nebo o magii se v seznamu literatury neobjevují.

Práce Matěje Hájka (MH) je významná už proto, že doplňuje teologicko hermeneutické úsilí Hoškovo (diplomka i disertace). Lewis byl totiž po dlouhá desetiletí na nebi evangelické teologie bílou vránou, a i dnes, kdy už nejsou příliš horlivě zpochybňovány Lewisovy teologické a religionistické kvality, zapáchá evangelické veřejnosti jakýmsi liberalismem; pro žaludek Barthových epigonů to je prostě těžko stravitelné.

Tématem MH je „Sehnsucht“ v Lewisově díle. MH nevysvětluje, proč si anglický myslitel zvolil německý výraz „Sehnsucht“. Navazuje tu Lewis na nějakého jiného myslitele (zvl. německého)? Toužení je v tomto výrazu zdůrazněno dvakrát: vb. sehnen = toužit, nom.Sucht = tužba. Tady je mezera. Autor DP píše „sehnsucht“ místo „Sehnsucht“. Po vymezení pojmu (Sehnsucht a...), tedy pochopeno kontextově, Sehnsucht také v samotném Lewisově životě, se MH zabývá teologickým myšlením Lewisovým. Následuje část „Lewisovo teologické myšlení“ (ani tady se MH nepokouší zdůvodnit, proč označuje Lewise za teologa, i když se tento myslitel sám za teologa nepovažoval (viz pozn. 2 na s.6). Diplomand doobrysoval teologické (?) dílo slavného autora připomenutím dvou Lewisových „přátel a kolegů“ (s.6) Barfielda (ovlivněného Steinerem) a Williamse, u nichž se nejen objevuje, ale v jistém smyslu i úročí, ona zvláštní **nostalgie, z níž vytéká touha** po něčem, co se nás bytostně týká a na co nemůžeme racionálně ani iracionálně dosáhnout. K tomu směřuje celá řada autorů (německých i britských), romantiků, šťastně trpících „tesknou touhou po skutečném domově“ (Thomas Wolfe). Sem spadá i náš Mácha (efektní by bylo, kdyby tohoto našeho superbásníka, jehož dílo se snažil pozitivně hodnotit už raný Hromádka, uvedl MH v seznamu literatury). Teologicky se zdá autorovi DP „Sehnsucht“ ve spojení s extatickým **úžasem**, a zvláště s **numinosnem** v pojetí Ottově. Sehnsucht šťastně přepadávala Lewise během jeho myšlenkově svízelného a ideově disparátního života (od ateismu k víře). Lewis byl **zaskakován radostí**, jež se stávala východiskem i cílením jeho životní cesty. Barfield se zabýval vývojem lidského vědomí, jež si samo vytváří souvislost, ba spjatost subjektivního a objektivního, postupně či posléze přestřihává pupeční šňůru mezi vývojovým stupněm „původní participace“ (splynulost s okolním, i mimolidským světem) a vyšším stupněm, tzv. „idolatrií“, jež vede k „plochému pozorování jednotlivých jevů“ (s.21). Člověk se přestal ptát, **co (!) je za(!) těmito jevy**. Proto by měla nastoupit „finální participace“, která by na vyšší rovině navázala na poznávání „archaického člověka“. Pasáž „Inkarnace Božího slova“ (s.26nn) se mi jeví jako až příliš rychlý skok do roviny kdy „transcendentní Bůh vstoupil do historie“; sama tato formulace je vadná, jako by MH vyběhl z bazény Lewisova a chutě skočil do bazény Karla Bartha; je to potrava v nepravé míse, a proto potrava, již lze těžko strávit.

MH však nezakrývá difference mezi Lewisem a jeho žáky, byť sebeoddanějšími. In puncto příroda: Bohem stvořená natura nám o Bohu říká jen něco (s.30) a její vztah ke „Zdroji veškerenstva“ není identický, nýbrž metaforický. Estetický zážitek z přírody je možný jen ve víře, která dodá fantazii určitější obrysy. Všechny tyto formulace se mi zdají značně konfušní, když se snaží nevyhloučit přírodu ze zjevovatelského díla Božího. Druhý sladký našeptávatel, Charles Williams (s.30n) tu mnoho neříká, v DP MH stojí tak trochu v koutě. Důraz na cit v životě víry je noeticky nevyjasněný, i když ve své době nějakou tu ozvučnost měl. Nemůžeme mít ovšem Hájkovi za zlé, že nezatnul chirurgický nůž noetické analýzy do masa Lewisovy teologie dost hluboko, nechce se sám říznout, třeba by pak nezastavil krvácení, a to je u mladého teologa předčasné.

Pomíjím teď problematiku mýtu, stačí mi jen připomenout, že podle Lewise je mýtus „primárním kanálem Božího zjevení“ (MH se příliš nedaří tuto hypotézu přesvědčivě upřesnit), Ottův „zákon o emotivní asociaci“ (s.32), více méně zdařilé pokusy upřesnit pojem imaginace atp.. MH akceptuje, je to nejen Lewisovo, nýbrž i Hájkovo rozhodnutí, **všeobecnou rovinu Božího zjevení** (s.32) a hluboký názor Justina Martyra o „rozrznění“ Božího slova ve světě lidí i mimolidského stvoření. Přínosem DP MH je bezesporu poukázat na **fenomén literatury jako zrcadla** (možného, nikoli samozřejmého) **Božího zjevování**. „Subcreation“ může ve své fantazii vytvořit „druhotný svět, který svým příběhem vrhá na náš (prvotní) svět nové a hlubší světlo“ (Tolkien – D, s. 35). V důsledku Lewisových úvah je možné znovu zkoumat **interpretaci Bible** (s.38). Kromě Justinových úvah připomíná MH i Augustina o tom, že naše duše jsou neklidné, pokud nespočinou v Bohu (s.41). Sehnsucht, zahrnující celou řadu významových rovin (touhu, pozitivní nostalgii, ale i radost atp.) „je v určitém smyslu nejvlastnější atmosférou všech Lewisových mýtopoetických knih“ (s.49). To je asi jen částečná pravda, ale pravda není v této formulaci nepřítomná. Ostatní aspekty diplomandovy práce nechávám stranou.

V práci MH se vyskytuje řada spíše jen formálních chyb. O „Sehnsucht“ s malým „s“ jsem se už zmínil. Za každou poznámkou pod čarou má být tečka. Na s.14: křesťanské, ne křesťanké. Na s.18: „To, jestli duhu vidíme“, správně: „zda (zdali)...“, na s.26: lovosicová věta :“o oscilativní vztah vzájemného ovlivňování ontologické skutečnosti a člověka...“, na s.28: vyjadřovaly, ne vyjadřovali, ostatně záměny měkkého a tvrdého i/y jsou na více místech., na s.32: v patristice, ne Patristice, na s.37: uměleckých děl, ne uměleckých knih (umělecká kniha neexistuje), na s.44: „do Aslanovy země“, ne Aslanovi, na s. 47: „kamennější“, ne kamenější, na s.51: Sehnsucht a etika (ne Etika).

Hájkova práce je pilná, je za ní vidět mnohá četba, Hájek navazuje na výtěžky a výzkumy svého guru Hoška. Vnáší do lewisovské problematiky trochu nového světla. Staví do teologicky příznivějšího světla literaturu a možná umění vůbec. Někde však vnitřní utřídění trochu pokulhává, jinde nejsou formulace dosti konturované. Není dost patrné, do jaké míry a v jaké teologické intenzitě, Hájek za Lewisovými (včetně jeho předchůdců, popřípadě následovníků) sám stojí. V práci je také dost formálních chyb. Přesto pokládám tuto diplomku za šťastnou a teologicky případnou. Navrhuji dost vysoké ocenění, ale ne nejvyšší.

Milan Balabán



V Praze 9.června 2006.